

2. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 року № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>.

4. Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від від 07.03.2022 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-%D0%BF#Text>.

Науковий керівник: Кочина Олександра Сергіївна к.ю.н., доцент кафедри публічного та приватного права Національного університету «Чернігівська політехніка».

Павлюк Марія Михайлівна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту міжнародних

відносин імені В. Д. Гаврилишина

Західноукраїнського національного університету

ГЕНОЦИД В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Протягом століть десятки народів і націй стикались із свавільними і жорстокими утисками з боку сильніших супротивників. Кривавими плямами помережані історії таких країн як Сполучені Штати (Каліфорнійський геноцид 1846-73 років, під час якого чисельність індіанського населення в Каліфорнії скоротилося на 80%), Туреччина (Геноцид вірмен здійснюваний у 1915-1917 роках Османами, під час якого було знищено близько 90% вірменського населення імперії), Японії (Різанина в Нанкіні або геноцид китайського населення 1935-45 років, що здійснюваний японцями в ході Японсько-Китайської війни і забрав життя від 250 до 300 тисяч китайців), Росії (Голодомор або геноцид українського населення 1932-33 років в рамках програми масового голоду, розробленої СРСР, який позбавив життя від трьох до семи мільйонів українців; Депортація чеченців та інгушів 1944-48 років,

втрата внаслідок якої оцінюють від 25 до 50% всього населення Чечні) і, звичайно, Німеччина (Голокост - наймасштабніший відомий історії геноцид, що забрав життя від 4 до 7 мільйонів євреїв у період правління Третього Рейху; Генеральний план Ост, що передбачав систематичне знищення населення центральної та східної Європи, а зокрема поляків та представників СРСР у рамках так званої етнічної чистки, жертвами якої стали від п'яти до семи мільйонів людей) [1].

Саме звірства і тваринний гонор арійців у часи Другої світової сколихнули світову спільноту до рішучих дій щодо окреслення самої суті такого масового злочину, надання йому особливого терміну Геноцид (поєднання грецьке слово *genos* або *раса, народ*» » із латинським суфіксом - *caedo* або «акт вбивства») і створення відповідних умов для недопущення подібних злочинів у майбутньому.

У результаті у 1946 році Генеральною Асамблеєю ООН геноцид було визнано злочином, а вже у 1948 році за сприяння тієї ж Асамблеї було розроблено Конвенцію про попередження злочину геноциду та покарання за нього (СРРСГ), або Конвенцію про геноцид. Документ, до якого приєдналися або ратифікували 152 країни покликаний визнавати геноцидом будь які з п'яти дій, вчинених з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку.

До переліку таких дій належить:

- вбивство членів групи;
- заподіяння тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам групи;
- умисне створення для групи життєвих умов, розрахованих на її фізичне знищення, повністю або частково;
- вжиття заходів, спрямованих на запобігання народжуваності в групі;
- примусове переведення дітей групи в іншу групу.

Підбурювання до геноциду визнається окремим злочином згідно з міжнародним правом і ідентифікується як незавершений злочин, який не вимагає наявності геноциду, щоб підлягати судовому переслідуванню [2].

Цікавим фактом є те, що ще до підписання Конвенції геноцид вважався суверенним правом кожної держави і навіть після набуття чинності Конвенції у 1952 році багато світових лідерів усе ще «вважали, що держави мають право здійснювати геноцид проти людей у межах своїх кордонів».

Важливим фактором до визнання геноциду є наявність докорінно доведеного наміру знищити певну групу чи етнос саме у фізичному вимірі, що означає недостатність культурного геноциду або ідеї розпорошити групу без її фізичного знищення.

До того ж, злочин може вважатися геноцидом лише у тому випадку, коли кількість жертв суттєва і ті в свою чергу терплять утиски виключно через свою расову, етнічну чи релігійну приналежність, без додаткових на те причин. При цьому, всі положення даної конвенції є обов'язкові до виконання навіть тими державами, що не ратифікували її і ніяким чином не приєдналися.

Проблема із дотримання даної Конвенції полягає в недосконало продуманій системі запобігання та правозастосування до злочину геноциду. Більшість положень є надто поверхневими і не пропонують конкретних дій держав у випадку геноциду. Стаття 8 Конвенції голосить, що «Усі держави-учасниці можуть закликати компетентні органи ООН вжити таких заходів, які вони вважають доцільними для запобігання та припинення геноциду», а в статті 6 говориться, що «юрисдикцією щодо злочину геноциду є суди держави, на території якої було вчинено діяння», що є саме по собі абсурдним.

Таким чином ми бачимо, що чітко сформульованого положення про покарання держави, що вчиняє злочин, немає, тож це і є причиною безкарності більшості агресорів. Саме тому через історичну неспроможність будь-яких національних судів покарати осіб, які вчиняють акти геноциду, було вкрай важливо створити інститут, який стежив за виконанням всіх положень Конвенції і здійснював покарання відповідальних за злочини.

У 1993 році комітетом ООН було створено спеціальний Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії, що була відповідальна за масові злочини щодо населення Хорватії, Боснії і Герцеговини, під час яких

тисячі мирних жителів були вбиті та поранені, піддані тортурам і сексуальному насильству в таборах для ув'язнених, позбавлені своїх домівок тощо [3].

Головною метою даного трибуналу було покарання найбільш відповідальних за вчинений геноцид осіб. Тож у період з 1994 по 2003 в Гаазі було висунуто обвинувачення 160 особам, серед яких глави держав, прем'єр-міністри та інші високопосадовці, що брали безпосередню участь до підбурювання вчинення геноциду і здійснювали командування. Дії кожного з них були детально вивчені і на основі тяжкості обвинувачень більшість злочинців була притягнута до відповідальності шляхом позбавлення волі.

Даний трибунал безповоротно і цілковито змінив саме поняття міжнародного гуманітарного права і вже згодом, у 1994 році Радою Безпеки ООН був створений Міжнародний трибунал по геноциду в Руанді, що з 1995 року висунув звинувачення 93 особам найбільш відповідальним за вчинення етнічної чистки, під час якої загинуло від восьмисот тисяч до мільйона представників тутсі. Страхітливі тортури, до яких протягом ста днів вдавались військові, полісмени, політики і представники групи Хуту, підбурені пропагандистськими гаслами влади, шокували міжнародну спільноту, тож винних було суворо покарано [4].

У 1998 році в Римі був підписаний Римський статут міжнародного кримінального суду, договір, що зумовлює створення спеціальної установи - Міжнародного кримінального суду, який являє собою глобальну та масштабнішу версію описаних в попередніх абзацах трибуналів, завданням якого є попередження і покарання винних за вчинення геноциду [4].

Проте жоден трибунал, жоден вирок чи ув'язнення не перелине назад залиту кров'ю сторінку історії, не поверне до життя десятки тисяч дітей. Єдине, що ми можемо визнати, це бездарність міжнародного права, будь-яких конвенцій, трибуналів та й самої ООН щодо запобігання та припинення вбивств, зґвалтувань і тортур [5].

Адже геноцид не виникає вмить, передумови до його вчинення тліють роками, поодинокую жорстокістю вони підкидають в жевріюче багаття ненависті сухого моху безкарності і те розгорається, спалахує з небаченою силою, і зрештою спалює до тла. Жертв в Руанді можна було б уникнути, якби представники ООН не заплющили очі на представлені у 1993 році докази трагедії, що наближається, якби злочасного 7 квітня «охоплена жахом» і «надивовижу стурбована» світова спільнота зреагувала негайно, а не мовчки спостерігала за дев'ятьма колами пекла, що змусили б самого Данте збожеволіти [6].

Джерела:

1. М. С. Каменецький. Міжнародний трибунал для колишньої Югославії. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
2. Ackerman, J.E. and O'Sullivan, E.: *Practice and procedure of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: with selected materials for the International Criminal Tribunal for Rwanda*, The Hague, KLI, 2000.
3. ICTY. URL: <http://www.icty.org/action/cases/4>.
4. ICTR. URL: <http://www.unict.org/Cases/tabid/204/Default.aspx>.
5. Schabas, William. «The Crime of Genocide: Recent Problems of Interpretation.» *International Humanitarian Law* 1 (2003): 239–81.
6. *Genocide in International Law: The Crime of Crimes* . Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Науковий керівник: Дракохруст Тетяна Вікторівна д.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного права та міграційної політики Західноукраїнського національного університету.